

ศึกษาวิเคราะห์การปรับตัวของพุทธศาสนิกายเถรวาทในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

Study and analyze the adaptation of Theravada Buddhism in present-day Thailand

พระวีรศักดิ์ ฐิตโสภโณ

Phraweerusak Thitasobhano

นักวิชาการอิสระ

Indecent Scholar

E-mail: lasawatt@stjohn.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 1 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 27 พฤษภาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 27 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าในรายวิชาเปรียบเทียบคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน และเพื่อแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของพุทธศาสนิกายเถรวาทในประเทศไทยยุคปัจจุบัน การรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในสังคม โดยเฉพาะปัญหาจากข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ทำให้ถูกพูดถึงเป็นวงกว้าง พระสงฆ์ประพฤติผิดนอกพระธรรมวินัยและทำให้ชาวโลกติเตียน รวมไปถึงการแสดงให้เห็นบทบาทของพระพุทธศาสนายังสามารถเป็นที่พึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยได้ต่อไป

คำสำคัญ: การปรับตัว, พุทธศาสนา, นิกายเถรวาท

Abstract

This article has been prepared as part of the study and research in the course "Comparative Study of Theravāda and Mahāyāna Teachings." It aims to explore the adaptation of Theravāda Buddhism in contemporary Thai society, with particular emphasis on sustaining the faith of lay Buddhists amidst modern societal challenges. The study addresses current controversies surrounding the monastic community, particularly instances in which monks behave in ways that deviate from the Dhamma and Vinaya, leading to public criticism and diminishing trust. Moreover, the article seeks to illustrate the enduring role of Buddhism in

maintaining its relevance, acceptance, and respect within Thai society despite these challenges.

Keywords: Adaptation, Buddhism, Theravada

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของประเทศไทยเมื่อช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 หรือ 2,200 ปีที่ผ่านมา โดยการนำของพระโสณมหาเถระและพระอุตตรมหาเถระพร้อมคณะ ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งชมพูทวีป หรือประเทศอินเดียในปัจจุบัน เป็นผู้ส่งมาเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกล (สมบุรณ์ วัฒนะ, 2564, น. 952) ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น ได้รับเอารอบแนวคิดและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และได้ปรับตัวจากการปลูกฝังแนวคิดดังกล่าวให้อนุชนรุ่นหลังมาโดยลำดับ

สำหรับการปรับตัวของพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทยยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ต้องรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในสังคม อันเนื่องมาจากข่าวในแง่ลบเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ประพฤติตนนอกพระธรรมวินัย ทำให้ชาวโลกติเตียน บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอให้เห็นวิกฤตศรัทธา และการปรับตัวของพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทยยุคปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2. พระสงฆ์ในพุทธศาสนานิกายเถรวาท

เถรวาท “วาทะของพระเถระ” หมายถึง พระเถระผู้รักษารัศมีวินัยนับแต่ปฐมสังคายนา พระพุทธศาสนาที่สืบมาแต่ยุคแรกสุด ซึ่งถือตามหลักธรรมวินัยที่พระอรหันตเถระ 500 รูป ได้ประชุมทำสังคายนาครั้งแรกรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าวางเป็นแบบแผนไว้เมื่อ 3 เดือนหลังพุทธปรินิพพาน ได้แก่พระพุทธศาสนาอย่างที่น่าเชื่อถือแพร่หลายในประเทศไทย พม่า ลังกา ลาว และกัมพูชา บางที่เรียกว่า พุทธศาสนาแบบดั้งเดิมและเพราะเหตุที่แพร่หลายอยู่ในดินแดนแถบนี้ จึงเรียกว่า ทักขิณิกาย (นิกายฝ่ายใต้) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563, น. 135-136)

เถรวาทเป็นนิกายหนึ่งของพระพุทธศาสนาที่ยังดำรงเหลืออยู่ในยุคปัจจุบันและสามารถพบได้อย่างแพร่หลายในภูมิภาคเอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เถรวาทยังเป็นจารีตหลักในศรีลังกา พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาเถรวาทได้รับการนิยามออกไปหลายอย่าง โดยทั่วไป คำว่า “เถรวาท” แปลว่า ตามแนวทางของพระเถระ อย่างไรก็ตาม คำว่า “เถรวาท” มีนัยทางประวัติศาสตร์มากมาย ดังเห็นว่าพุทธโฆษา (Buddhaghosa) ของลังกาทวีปได้ใช้คำนี้ เพื่อหมายถึงสายของพระสงฆ์ที่สืบเนื่องมาจากการประชุมสังคายนาครั้งที่ 1 (1st Buddhist Council) ณ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ จึงไม่ได้หมายถึงสำนัก หรือนิกาย อย่างที่ชาวพุทธเข้าใจกันในปัจจุบันนี้ ดังนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทในที่นี้จึงหมายถึงศาสนาของกลุ่ม

บุคคล (พุทธบริษัท) ที่เชื่อในจารีตหรือระบบความเชื่อในแบบเถรวาทที่พัฒนา หรือมีต้นตอทางญาณวิทยาจากพระไตรปิฎกของลังกา ทั้งนี้ เราต้องสังเกตว่าคำว่า “ศาสนา” เป็นคำที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแปลคำว่า “religion” ในภาษาอังกฤษ แต่ในสมัยพุทธกาล คำสอนทางพระพุทธศาสนา มักเรียกกันว่า “ธรรมวินัย” นี่อาจเป็นการพิจารณาพระพุทธศาสนาที่ตัวของพระพุทธศาสนาเองล้วน ๆ ว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 2 อย่าง คือ ธรรมกับวินัย ส่วนข้อที่สองคือ “พรหมจรรย์” นี่เป็นการมองพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับคน (ภาณูทัต ยอดแก้ว, 2562, น. 12-13)

วิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ภายใต้เถรวาทมีความเป็นอยู่ด้วยปัจจัย 4 การบริโภคปัจจัย 4 ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้สืบทอดกันมาจากรากอดีตตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ยังคงเป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พุทธบริษัททั้งหลาย ให้รู้จักสันโดษในการบริโภคปัจจัย 4 ตามที่มีตามได้ ดังความว่า “เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้ นี่ก็เป็นนาถกรรมธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังปรากฏเป็นหลักฐานที่แสดงไว้ให้ทราบ คือพระพุทธองค์พร้อมทั้งเหล่าพระสาวกนั้นใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มตามที่จะหามาได้ หรือเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ บ้างมีความเขาเอามาถวายบ้าง หรือบางทีก็เป็นผ้าที่เขาทิ้งตามป่าช้า (ผ้าห่อศพ) ซึ่งเรียกว่า ผ้าบังสุกุลหรือผ้าคลุกฝุ่นนั่นเอง (พระครูอาทรวณกิจ (อนาลโย ฉันทสิริกุล), 2557) โดยพระภิกษุภายใต้เถรวาทต้องถือวินัยอย่างเคร่งครัด ในการบริโภคจีวร อาหารบิณฑบาต การบริโภคใช้เสนาสนะ และการบริโภคยารักษาโรค ตามหลักของพระธรรมวินัยดังกล่าว

วิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กับผู้คนในแต่ละสังคมบนพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ดังนั้น วิถีชีวิตของพระสงฆ์จึงมีความสัมพันธ์กับผู้คนที่ตั้งแต่การเริ่มบวชไปจนถึงลาสิกขา โดยมีรูปแบบชีวิตที่แตกต่างจากเดิมและมีรูปแบบเฉพาะวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไปและมีลักษณะเฉพาะประกอบกับการปรับเปลี่ยนมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ เพราะพระจะมองสิ่งต่าง ๆ เหมือนที่ชาวบ้านมองนั้นไม่ได้ จะต้องมองให้ลึกซึ้งถึงสภาวะที่แท้จริงของสรรพสิ่งเพื่อที่จะเป็นการฝึกจิตใจตนเองให้สามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของพระได้ ประการที่สองคือปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตของพระสงฆ์ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคนั้นจะต้องอาศัยจากชาวบ้าน พระจึงต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้น่าเคารพและน่าเลื่อมใสศรัทธา เพราะหากชาวบ้านไม่เลื่อมใสก็ยากที่จะนำปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตมาถวายพระได้ นอกจากนี้พระต้องใช้สอยปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตทั้งหมดนั้นด้วยการพิจารณาไม่ใช่ว่าการบริโภคด้วยอำนาจของความอยาก ประการที่สามคือการงดเว้นสิ่งที่ห้าม หากพระรูปใดกระทำข้อห้ามดังกล่าวก็ขาดจากความเป็นพระทันที ประการสุดท้ายคือการฝึกฝนตนเองไม่ให้เป็นเรื่องของพฤติกรรมทางกาย วาจาที่เรียกว่า ศีล การฝึกฝนทางใจ ที่เรียกว่า สมาธิ และการฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เรียกว่า ปัญญา (พระธรรมดิลก (สมาน สุขเมโธ), 2552)

สรุปว่า การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ภิกษุในสมัยพุทธกาล เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระธรรมวินัย ในปัจจุบันพระภิกษุในสมัยรัตนโกสินทร์ มีวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับผู้คนเริ่มตั้งแต่การบวชไปจนถึงลาสิกขา มีรูปแบบเฉพาะ ซึ่งเป็นวิถีที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักของพระธรรมวินัย คือ ศีล 227 ข้อ พร้อมทั้งปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตของพระสงฆ์ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นั้น ก็ต้องอาศัยศรัทธาจากชาวบ้าน เนื่องจากพระจึงต้องประพฤติปฏิบัติตัวตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ให้น้ำเคารพและนำเลื่อมใสศรัทธา (พระมหาไพจิตร อดุลมณโณ, 2565)

3. วิกฤตศรัทธาที่เกิดจากการละเมิดพระธรรมวินัย

พระสงฆ์ตามความหมายในสมัยพุทธกาลก็คือ ผู้ออกบวชซึ่งตั้งใจทำให้ทุกข์สิ้นไปตามแนวที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในโอวาทปาติโมกข์คือ ขันติคือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่งผู้รู้ทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว สามประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย การสำรวมปาติโมกข์ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่งหกประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระพุทธเจ้าบรรพชาโดยตรัสว่า จงเป็นภิกษุมาเถิดธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ประพฤติพรหมจรรย์ตามพรหมจรรย์สูตร (อง.จตุกก. (ไทย) 21/25/41) มิใช่เพื่อเรียกร้องให้คนมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ ลาภ สักการะ และความสรรเสริญ ประพฤติเพื่อสังวร เพื่อความละ เพื่อความหายกำหนัดยินดี เพื่อความดับทุกข์ และในมหาอัสสปุสูตร (ม.ม. (ไทย) 12/415-416/451-452) ได้กล่าวว่า ภิกษุที่สมณะ คือภิกษุที่ระงับอกุศลกรรมอันลามก อันเศร้าหมอง นำให้เกิดภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา มรณะต่อไป โดยที่ในอันธกวินทสูตร พระพุทธเจ้าให้ภิกษุใหม่ที่มาสู่พระธรรมวินัยใหม่ ๆ ให้สมาทานธรรม 5 ประการคือ เป็นผู้สำรวมในปาติโมกข์สังวร สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เป็นผู้มีอินทริยสังวร มีสติรักษาตน รักษาใจ เป็นผู้ไม่พูดมาก เป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตรหรืออาศัยเสนาสนะอันสงัด เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ อย่างไรก็ตามบุคคลแบ่งออกได้เป็น 4 จำพวกคือ 1) กลุ่มที่ได้ยินได้ฟังเรื่องเพียงโดยย่อก็เข้าใจทันที 2) กลุ่มที่ฟังแล้วต้องการคำอธิบายขยายความจึงจะเข้าใจ 3) กลุ่มที่ต้องใช้เวลามากกว่าจะเข้าใจ แต่ในที่สุดก็เข้าใจ 4) กลุ่มที่อาจจะเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง หรืออธิบายอย่างไรก็ไม่เข้าใจ

สำหรับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า ธรรม ต่อมาเมื่อพระสาวกทำผิดจึงบัญญัติสิกขาบทเรียกว่า วินัย เพื่อประโยชน์ 10 ประการคือ 1) เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ 2) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ 3) เพื่อความข่มบุคคลผู้เก้อยาก 4) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม 5) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่จะบังเกิดในปัจจุบัน 6) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่จะบังเกิดในอนาคต 7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งสหธรรม 10) เพื่อเอื้อเฟื้อพระวินัย ฉะนั้นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีชื่อเรียกว่า ธรรมวินัย ลักษณะการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่ามี 2 ลักษณะคือ 1) ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย คือ ไม่ประพฤติปฏิบัติตามคำ

สอน 2) ศรัทธาวิปริตโดยการบิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การทำบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญที่เป็นการสร้างกิเลส โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะทำการชำระใจให้บริสุทธิ์นำไปสู่ความสุขทางกาย คำสอนที่เน้นไปในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรม อันได้แก่ผลของการประพฤติธรรมย่อมได้ผลดีทั้งกายและใจ ปัจจุบันมีการใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรมและเผยแผ่ธรรม ทางกลับกันมีการใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทัน และขาดความระมัดระวังทั้งการพูด สื่อข้อความเบื้องต้น การละเมิดพระธรรมวินัยดังกล่าวข้างต้นเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวิกฤติศรัทธา ซึ่งหมายถึงลักษณะความเชื่อและความเลื่อมใสที่อยู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของความคงอยู่ และความเสื่อมถอย เกิดความลังเลสงสัย การไม่เชื่อคำสอนทางศีลธรรมที่ปรากฏในพระธรรมวินัย ไม่มีศรัทธาในความดีและความชั่ว ไม่ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม อันติงามของสังคม มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ไม่เคารพในศาสนบุคคล รวมทั้งไม่ให้ความสำคัญแก่ศาสนพิธี โดยศรัทธาคือความเชื่อสิ่งที่ควรเชื่ออันก่อปรด้วยเหตุผลซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) ศรัทธาปิดกั้นปัญญา ได้แก่ ศรัทธาบังคับให้เชื่อ และเมื่อเชื่อแล้วจะเชื่อแบบไม่เคลือบแคลงสงสัย (2) ศรัทธานำไปสู่ปัญญา ได้แก่ ความเชื่อที่นำไปสู่การศึกษาสืบค้นสิ่งทั้งหลาย แต่เมื่อบุคคลเกิดศรัทธา ๆ นั้นจะทำให้เรามีความสนใจและเข้าไปค้นหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนนั้นเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจความจริงมากยิ่งขึ้น

พระพุทธองค์ตรัสสอนเรื่องศรัทธาให้ประกอบด้วยปัญญาเสมอ ทรงให้เชื่ออย่างมีเหตุผล คือใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นทั้งส่วนดีและไม่ดี ทั้งคุณทั้งโทษเป็นอาทิ ศรัทธาที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอน ได้แก่ ศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญาโดยให้เชื่อและพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและประสบความสุขในกาลต่อไป ทรงเทศนาสั่งสอนพระภิกษุให้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ โดยมีพระวินัยเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในเพศบรรพชิต ให้ละความสุขทางกายโดยอาศัยปัจจัยภายนอกเท่าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยมุ่งฝึกฝนพัฒนาตนให้ก้าวไปสู่ ศีล สมาธิ ภาวนาให้เกิดปัญญา เพื่อบรรลุธรรมและเป็นผู้ที่นำเคารพศรัทธาในสายตาของชาวโลก พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้นเป็นความจริงตามธรรมชาติ ส่วนพระวินัยเป็นกรอบในการดำรงความเป็นพระสงฆ์ทรงนำหลักความจริงตามธรรมชาติโดยอาศัยเหตุปัจจัยอันเป็นเหตุเป็นผลต่อกันมาวางรูปแบบ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์หรือสังฆมอญครวม และเพื่อปิดกั้น ความทุกข์ ความเดือดร้อน ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตทั้งทางกายและทางใจ เพื่อประโยชน์ต่อมหาชนและพระพุทธศาสนาพระวินัยจึงมีความสำคัญต่อความคงอยู่ของพระพุทธศาสนาอันเป็นกรอบการดำรงสมณสารูปสมณสาชีพ (พุทธทาสภิกขุ, 2563) ของพระภิกษุ

สังคมไทยได้มอบความไว้วางใจให้แก่พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสมมติสงฆ์ เป็นอุดมเพศ คือ เพศอันสูงส่งสมควรแก่การกราบไหว้ เป็นผู้มืศีลบริสุทธิ์ เป็นเนื้อหาบุญ และมีบทบาทสำคัญต่อการรักษาพระพุทธศาสนา โดยมีอุบาสกและอุบาสิกาทำหน้าที่ให้การทำนุบำรุงและให้การสนับสนุนปัจจัย 4 แก่พระภิกษุที่จำเป็นต่อการดำรงตนในวิถีความเป็นสมณะ และบำเพ็ญเพียรเพื่อการบรรลุธรรม จนเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “คฤหัสถ์ถวายขาให้พระภิกษุ ส่วนพระภิกษุมอบตาให้แก่คฤหัสถ์” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2563) การถวายขาคือการถวายความสะดวกในการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรม และปกป้องธรรมของพระภิกษุ พระภิกษุจึงมีหน้าที่สำคัญในการมอบดวงตา คือปัญญาแห่งธรรมที่ได้จากการปฏิบัติธรรมแก่คฤหัสถ์เป็นการตอบแทน

นอกจากนี้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงระบุคุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกาไว้ 5 ประการคือ 1) มีศรัทธา 2) มีศีล 3) ไม่ถือนมกลตืนขาว คือเชื่อกกรรม ไม่เชื่อนมกลกายนอก 4) ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา 5) บำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา (อง.ปณจก. (ไทย) 22/176/293.) โดยที่ 1) ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ 2) ไม่ละเลยการฟังธรรม 3) ศึกษาในอริสัจ 4) มากด้วยความเลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย 5) ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน 6) ไม่แสวงหาทักษิณภายนอกหลักคำสอนนี้ 7) กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนานี้เป็นเบื้องต้น (อง.สตตก. (ไทย) 23/30/46)

ในปัจจุบันวิกฤตการณ์ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสื่อออนไลน์ที่อาจจะผิดพลาดหรือเป็นการเข้าใจคลาดเคลื่อนจากหลักความเป็นจริงซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ที่ท่านประพฤติปฏิบัติชอบยังมีอยู่มากซึ่งข่าวภาพบวกปรากฏอยู่ในสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ท่านได้ทำต่อประชาชนหรือการมีจิตสาธารณะต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ตามสื่อแต่อาจจะไม่เป็นที่น่าสนใจ ส่วนข่าวที่ประชาชนให้การสนใจคือข่าวภาพลบ ข่าวพระสงฆ์ประพฤติผิดนอกธรรมวินัยหรือมีข่าวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด การซื้อประเวณี แหขที่ผิดหลุดต่าง ๆ หรือที่เกี่ยวกับเงินทองหรือการอวดอุตริมนุชยธรรม ซึ่งเป็นอาบัติหนักปรากฏอยู่ในข่าวต่าง ๆ เพราะฉะนั้นแล้ว การเสพข่าวออนไลน์ต้องมีวิจารณญาณในการรับชมหรือทางพุทธศาสนาเรียกว่าต้องมี “โยนิโสมนสิการ” (พระสมุห์ธมฺมพล ธมฺมสโร (ผลาเลิศ), พระแมนรัตน์ จตตมโล (พิทักษ์ทรัพย์), 2566) ส่วนพระสงฆ์ที่ท่านประพฤติผิดธรรมวินัยนั้น ประชาชนจำเป็นต้องมีส่วนที่จะรับรู้และช่วยกันปกป้องดูแลพระสงฆ์ที่เราศรัทธา เพราะท่านเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นผู้ที่เราคาดหวังว่าจะเป็นเนื้อนาบุญ การที่จะช่วยปกป้องไม่ผิดแต่วิธีการต้องถูกต้องตามหลักที่ควรจะเป็น เมื่อว่าตามพระวินัย อาบัติมีหลายระดับ มีทั้งอาบัติที่แก้ไขได้และอาบัติที่แก้ไขไม่ได้ในส่วนของพิจารณาหรือเรียกว่าการระงับอธิกรณ์ที่จะเกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ก็มีลำดับขั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งลำดับแรกต้องอยู่ในขั้นตอนของการพิจารณาความผิดเรียกว่าการระงับอธิกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการระงับอธิกรณ์ที่เป็นอาบัติหนักหรืออาบัติเบาขึ้นอยู่กับมติของคณะสงฆ์ ถัดมาเมื่อพระสงฆ์ประพฤติผิดกฎหมายบ้านเมืองก็ต้องขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้ดูแลคณะสงฆ์และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ควบคุมในเรื่องของกฎหมาย เช่น การที่ประสงค์ดื่มสุราเสพยาเสพติดหรือประพฤติผิดในส่วนที่เป็นกฎหมายก็ต้องดำเนินคดีไปตามกฎหมาย สิ่งสำคัญก็คืออยู่ที่คณะสงฆ์เป็นผู้ดูแลในเบื้องต้น เพราะมีอำนาจหน้าที่โดยตรงส่วนใหญ่เมื่อเกิดปัญหาหรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับพระสงฆ์แล้วในส่วนของการระงับอธิกรณ์หรือการพิจารณาความผิดใช้พระวินัยอยู่ 2 ข้อคือการพิจารณาต่อหน้าสงฆ์ (สัมมุขาวินัย) และการปกปิดไว้ (ตริวัตถการวินัย) ซึ่งเหล่านี้ล้วนเกิดสงสัยให้แก่ประชาชนทั่วไป ส่วนความพึงพอใจของประชาชนที่จะเห็นต่างหรือเห็นด้วยก็เป็นการปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นแรงกระเพื่อมของข่าวมากกว่า เพราะฉะนั้นแล้วการตัดสินใจตามพระธรรมวินัย กฎหมายและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นทางออกของคณะสงฆ์ซึ่งมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้มอบนโยบายในส่วนหนึ่งของประชาชนทั่วไปก็มีหน้าที่สอดส่องพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัยและสนับสนุนคุ้มครองรักษาพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงต่อไป ศรัทธาวิปริตยังนำไปสู่การมุ่งเน้นไปที่ “อามิสบูชา” แทนที่จะมุ่งเน้น “ปฏิบัติบูชา” ด้วยเหตุนี้ อามิสบูชาจึงนำไปสู่การสร้างและบูชาวัตถุ การ

สนับสนุนและส่งเสริมการความต้องการด้านวัตรธรรมมากกว่าการปฏิบัติธรรม จึงทำให้อุบาสกอุบาสิกาเข้าไม่ถึงเนื้อธรรมอย่างแท้จริง เพราะอุบาสกอุบาสิกายังไม่เข้าใจในคำว่า “ศรัทธา” ที่แท้จริง ซึ่งศรัทธาเป็นคุณธรรมที่ต้องการก่อนในเบื้องต้น แต่ต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ปราศจากปัญญาแล้วจะเป็นความมกมาย ไม่ใช่ศรัทธาที่ต้องการในพุทธศาสนา ความมกมายมีอยู่ในที่ใด ความเป็นทาสก็มีอยู่ในที่นั้น พุทธศาสนาต้องการให้ชาวพุทธเป็นไท แนวทางเหล่านี้ จึงไม่สอดคล้องกับประเด็นที่พระพุทธเจ้าให้เชื่อกกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อว่ามนุษย์มีกรรมเป็นของตน และเชื่อเชื่อในธรรมของพระพุทธเจ้า แต่พุทธศาสนิกชนจำนวนหนึ่งไม่ได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว แต่ได้ฝากความเชื่อมั่นไปไว้กับปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องรางของขลัง อาจารย์ที่ตนเคารพนับถือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เมื่อสิ่งที่ตัวเองเชื่อมั่นกระทำการบางอย่างที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสม จึงทำให้พลาดโอกาสในการพัฒนาตนในระดับที่สูงต่อไป (วศิน อินทสระ, 2537)

วิกฤตศรัทธาของพระสงฆ์ไทยต้องอาศัยหลายภาคส่วนที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น แก่คณะสงฆ์ ซึ่งประกอบด้วยตัวคณะสงฆ์เองที่จะต้องสวดสวดพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในการปกครองของตนให้อยู่ในพระธรรมวินัย กฎหมายพระราชบัญญัติมหาเถรสมาคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมถึงประชาชนที่จะต้องมีความศรัทธามั่นคงในคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ถือนมกคติเห็นข่าวหรือเสพสื่อโดยขาดการไตร่ตรองและนโยบายจากมหาเถรสมาคมหรือการรณรงค์ให้มีความเข้าใจในเรื่องของธรรมวินัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้เข้าถึงพระภิกษุสามเณรภายในประเทศไทย จึงจะสามารถแก้วิกฤตศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ไทยได้ เพราะในยุคปัจจุบันเป็นยุคโซเชียลที่มีความเทคโนโลยีมีความทันสมัยและสามารถเข้าถึงข่าวสารได้โดยง่าย เพราะฉะนั้นต้องมีโยนิโสมนสิการประกอบด้วยความพิจารณาเหตุสังเกตรูปและทำให้เกิดการเสพข่าวได้อย่างถูกต้องแม่นยำและช่วยสวดสวดพระภิกษุสามเณร อุปถัมภ์เกื้อกูลทำให้พุทธศาสนามั่นคงจึงจะสามารถแก้ปัญหาวิกฤตศรัทธาได้

4. การสร้างศรัทธาและการปรับตัวพระพุทธรูปศาสนิกายเถรวาทในปัจจุบัน

ความเชื่อหรือศรัทธาที่มนุษย์แต่ละคนแต่ละเชื้อชาติมีต่อโลก ต่อจักรวาล ต่อสังคม และต่อตนเองนั้นย่อมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้และความเชื่อที่แตกต่างกัน (สุวัฒน์ จันทระจาง, 2540) ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ศรัทธาเป็นธรรมะเบื้องต้นที่สำคัญยิ่ง เป็นแนวทางหรือเป็นอุปกรณ์ชักนำให้เดินหน้าต่อไป เมื่อใช้ถูกต้องจึงเป็นการเริ่มต้นที่ดี เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนา เป็นแนวทางในการละเว้นจากความชั่วทำแต่ความดี โดยเริ่มตั้งแต่ระดับโลกียะไปสู่ระดับโลกุตระอันเนื่องมาจากศรัทธาเป็นเหตุการประพฤติปฏิบัติตามเป็นตัวผลหรือ ศรัทธาเป็นพืชความเพียรเป็นผลนั่นเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541) ความเชื่อทางพุทธศาสนา ยังสามารถให้ความหมายได้อีกว่า หมายถึง การรับรู้และยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับพุทธศาสนา ความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนอย่างมาก ความเชื่อที่เป็นหลักสำคัญทางพุทธศาสนาประกอบด้วย ลักษณะขั้นต้นของพุทธมามกะ คือ ความเชื่อในไตรสรณะคมน์ หรือพระรัตนตรัยได้แก่ ความเชื่อในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักความเชื่อเบื้องต้นที่ชาวพุทธจะต้องยึดถือ เพราะความเชื่อนี้ถือว่าเป็นเครื่องหมายของพุทธศาสนิกชน ดังนั้นต้องมีความ

เชื่อในพระรัตนตรัย และยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง คือ ต้องเชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ และเป็นผู้ปฏิบัติชอบ พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พุทธศาสนิกชนควรรู้ และพระสงฆ์ เป็นผู้เผยแพร่พระธรรมคำสอน แก่ประชาชน

การศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้แบ่งความเชื่อเป็น 3 ด้าน คือ 1. ความเชื่อในพระพุทธเจ้า เป็นความมั่นใจในฐานะที่ท่านเป็นบุคคลต้นแบบที่ยืนยันถึงความสามารถของมนุษย์ว่า เป็นผู้ที่มีสติปัญญา ความสามารถที่จะฝึกหรือพัฒนาให้บริบูรณ์ได้ สามารถหยั่งรู้หลักธรรม บรรลุความหลุดพ้นเป็นอิสระ ไร้ทุกข์ ลอยเหนือโลกธรรมและมีความดีสูงสุดเลิศที่แม่เทพเจ้าและพรหมก็เคารพบูชา 2. ความเชื่อในพระธรรม ได้แก่ความมั่นใจในความจริงและความดีงามที่พระพุทธเจ้า ได้แสดงไว้ว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ได้ค้นพบ ปฏิบัติเห็นผล ประจักษ์กับตนเองแล้วจึงนำมาประกาศเปิดเผยไว้ ธรรมคือกฎแห่งธรรมชาติ เป็นกลางและเที่ยงธรรมต่อทุกคน ผู้ใคร่จักพัฒนานตนเองให้มีสติปัญญา นำความรู้ทางธรรมหรือความจริงนี้มาใช้ประโยชน์ต่อสิ่งทั้งหลาย ด้วยความรู้เท่าทันสภาพความเป็นจริง ก็จะแก้ปัญหาได้ดีที่สุดและมีชีวิตดีที่สุด 3. ความเชื่อในพระสงฆ์ พระสงฆ์ คือ ผู้สละบ้านเรือนมาบวชในพุทธศาสนาได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ความเชื่อในพระสงฆ์ คือ ความมั่นใจในกลุ่มบุคคลนั้นว่ามีธรรมเป็นรากฐาน เป็นผู้มีจิตใจห่างทุกข์ แม้จะมีพัฒนาการทางจิตปัญญาในระดับต่างกัน แต่ก็อยู่ร่วมกันด้วยดี ด้วยการรู้ธรรมและปฏิบัติธรรม

ความเชื่อหรือศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณาให้รู้เหตุและผลประกอบกันและมีข้อหนึ่งที่บอกว่า “เชื่อในพระสงฆ์” กล่าวคือพระสงฆ์ที่สละบ้านเรือนมาบวชในพุทธศาสนาได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นเนื่อบุญเป็นผู้ห่างไกลจากโรคทางไกลจากกิเลสผู้ประพฤติธรรมเพื่อความร่มเย็นของพุทธศาสนาเหล่านี้ถือว่าเป็นความคาดหวังของประชาชนที่เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์แต่อย่างไรก็ดีคำสอนของพระพุทธเจ้ายังคงอยู่ถึงแม้จะเกิดวิกฤตศรัทธาก็ตาม ยังจำเป็นจะต้องมีศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาไม่ว่าจะเป็นศรัทธาในกรรม เชื่อในกรรม เชื่อในวิบากกรรม เชื่อในสัตว์มีกรรมเป็นของตนหรือเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เหล่านี้ต้องอยู่ในฐานของมีปัญญาด้วยเมื่อขาดปัญญาจะไม่มีการพิจารณาเหตุและผล

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พุทธศาสนาจะเผชิญกับบริโณคณิยมได้ มิใช่ด้วยการให้คำมั่นสัญญาว่าจะนำโซคลาภและความมั่งมีศรีสุขมาแก่ผู้คน การสังเคราะห์หลักธรรมเพื่อทำความเข้าใจโลกสมัยใหม่ มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลายประการที่ช่วยให้เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตและโลกได้ดีขึ้น สิ่งสำคัญกว่านั้นก็คือความสามารถในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจในส่วนลึกของผู้คน ความลุ่มลึกในทางจิตวิญญาณของพุทธศาสนาที่สามารถสื่อถึงคนร่วมสมัยได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งสำหรับการฟื้นฟู สร้างศรัทธาให้พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ได้

5. บทสรุป

จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าการปรับตัวของพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทยในยุคปัจจุบัน ควรให้ความสำคัญที่ตัวบุคคล คือ พระภิกษุสงฆ์ สามเณรผู้เผยแพร่คำ

สอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพุทธบริษัทในพุทธศาสนา เพราะในท้ายที่สุดแล้ว มนุษย์ล้วนเป็นทุกข์ จากกิเลสของตน การสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรมีองค์ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธองค์จึงเป็นคำตอบในการปรับตัวเข้าถึงพุทธศาสนิกชนในพุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างแท้จริง เพราะคำสอนที่สืบทอดกันมาจากพระเถระเมื่อครั้งปฐมสังคายนา จะช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ภายในใจของพุทธบริษัทผู้ต้องการที่พึ่งได้ ยิ่งนำเอาสื่อเทคโนโลยีในปัจจุบันมาใช้ในทางธรรมก็จะยิ่งส่งเสริมศรัทธาของพุทธบริษัทให้มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนาได้ ตรานั้นพระพุทธศาสนาจึงยังคงมีบทบาทในฐานะที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจสืบไป

บรรณานุกรม

- พระครูอาทรวนกิจ (อนาลโย ฉันทสิริกุล). (2557). **การศึกษาพัฒนาการใช้สอยผ้าจีวรของพระสงฆ์**. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมดิลก (สมาน สุเมโธ). (2552). **ความรู้เกี่ยวกับภิกษุแทน**. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม. (2565). **รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในเถรวาท**. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2565: 192-207.
- พระมหาหรรษา ธรรมาโส. (2563). **สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรัทธาวิปริตหรือวิกฤตศรัทธา**. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/460>.
- พระสมุทรธมฺมพล ธมฺมสโร (ผลาเลิศ), พระแมนรัตน์ จตฺตมโล (พิทักษ์ทรัพย์). (2566). **วิกฤตการณ์ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ไทยและแนวทางการสร้างศรัทธาของพระสงฆ์ในยุคโซเชียล**. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566: 191-204.
- พุทธทาสภิกขุ. (2563). **ตัวกูของกู**. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566, จาก <http://www.buddhadasa.com/pdf/self.pdf>
- ภาณุทัต ยอดแก้ว. (2562). **ความเป็นยุคสมัยใหม่ทางพระพุทธศาสนาของไทย: กรณีศึกษาวาทกรรมด้านสิทธิมนุษยชนของพระสงฆ์ไทย**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://cis.tu.ac.th/uploads/ci/academic-work/phd-thesis/62_panutatt.pdf
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วสิน อินทสระ. (2537). **ชาวพุทธกับวิกฤตศรัทธาฆราวาสฆราวาสธรรม**. สมุทรปราการ: บุญศิริ.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2563). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 34. ผลิธัมม.

28 • วารสารพุทธมัตถ์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568)

สมบูรณ์ วัฒนะ และคณะ. (2564). พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2564): 952.

สุวัฒน์ จันทระจำนง. (2540). ปรัชญาและศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.